

Ingmar Bengtsson 1961

Ingmar Bengtssons arkiv i Stiftelsen Musikkulturens Främjande

Ingmar Bengtsson efterlämnade ett mycket omfattande arkiv. Från mitten av 1940-talet och fram till sin bortgång i december 1989 tycks han ha sparat på det allra mesta: böcker, tidskrifter, musikalier, korrespondens och allehanda ”papper”, såsom forsknings- och undervisningsmaterial, manus, korrektur, protokoll, recensioner, excerpter etc., etc. Redan 1973 kom han överens med Riksarkivet om att delar av arkivet skulle överföras dit i etapper. Trots att han varit verksam vid Uppsala universitet som lärare, docent och professor i sammanlagt 38 år ansåg han det inte för självklart att arkivet skulle hamna i Uppsala. Han hade aldrig varit bosatt där och mycket av hans gärning var ju förlagd till Stockholm och övriga landet. Han ville ha arkivet stängt för forskning medan han ännu levde – i undantagsfall skulle material kunna lämnas ut med hans tillstånd.

Nu blev det aldrig så att delar av arkivet fördes över till Riksarkivet. Ingmar Bengtssons efterlevande maka Britta önskade hålla sin mans arkivalier och större delen av böckerna och musikalerna samlade. Detta hade inte varit möjligt på Riksarkivet och därför bestämde hon sig för att donera arkivet till Stiftelsen Musikkulturens Främjande (SMF), som mottog materialet redan 1993. Vid den tidpunkten ställdes böckerna upp i 12 avdelningar, men resten av gåvan blev till följd av kärv ekonomi magasinerad till oktober 2004, då undertecknad började ordna upp det. Detta arbete slutfördes under sommaren 2005.

I SMF:s lokaler är Ingmar Bengtssons arkiv uppdelat på tre skilda ställen: boksamlingen inkl. tidskrifter och svenska ”icke tryckta” musikalier finns i biblioteket, tryckta musikalier i instrumentverkstaden och arkivalierna i ett eget utrymme innanför det s.k. gustavianska rummet. På grund av utrymmesbrist har SMF måst gallra en del i materialet: nutida tryckta musikalier utan noteringar av

Ingmar Bengtssons hand har skänkts bort, likaså har tidskrifter utan ”kantkludd”, som han själv kallade det, kasserats.

Boksamlingen omfattar ca 1600 volymer och småtryck, därtill kommer en mängd fackartiklar i xeroxkopia, ofta försedda med dedikation till Ingmar Bengtsson. Alltsammans är uppställt i följande avdelningar:

- Allmän musikteori, akustik
- Musikanalys
- Uppförandepaxis
- Etnografica
- Hymnologi
- Musikhistoria
- Biografica
- Musikvetenskap, allmänt
- Musikestetik med angränsande områden (psykologi, semiotik, hermeneutik etc.)
- Allmän estetik med angränsande områden
- Övrigt
- Ingmar Bengtssons egen produktion: böcker, tidskriftsartiklar och avhandlingar
- Bibliografi
- Tidskrifter med anteckningar av I B-n

De sparade tidskrifterna – svenska och utländska – är alla försedda med anteckningar av Ingmar Bengtssons hand. Svenska ”icke tryckta” musikalier föreligger som ljuskopior, avskrifter eller autografer, de senare av Sven-Erik Bäck, Sven-Erik Johansson, Hans Leygraf m.fl. Bland avskrifterna finns en rad Roman-verk i Ingmar Bengtssons piktur och en Zellbell-polonäs i Carl-Allan Mobergs. Dessa svenska musikalier är särförtecknade, se länk, dock inte böckerna.

Före donerandet till SMF såldes åtskilliga böcker till Centralantikariatet i Stockholm. Vilka dessa var redovisas i antikariatets katalog nr 10, som utkom i januari 1994. Där framgår att ca 600 av Ingmar Bengtssons böcker avyttrades, däribland första upplagan av MGG, en mängd verk om musikteori och -historia, monografier och musiktidskrifter.

Ingmar Bengtssons djupa intresse för estetik, semiotik etc. avspeglas i de böcker som kom till SMF. Där hör de flesta volymerna till denna genre och många är tillägnade honom av författarna.

Att slå upp en bok som Ingmar Bengtsson läst är rätt fascinerande. Dels får man sig till livs skribentens verk, dels får man ta del av Ingmar Bengtssons reaktioner då han läste. Detta gjorde han alltid med pennan i hand (ett arv ifrån läraren Carl-Allan Moberg) och otaliga är noteringarna i marginalen: *NB*, *bra!* och *fint!* om något uppskattades, *oj!*, *trivialt!*, *torftigt!*, *ABC-plan!* om alstret eller formuleringen inte fann nåd. Sådana anmärkningar begåvades även alla elever och doktorander med, och de kritiska upptogs olika. Somliga tog mycket illa vid sig, andra blev tacksamma för hjälpen.

Musikaliesamlingen är uppdelad i Gesamtausgaben (bl.a. Bach, Couperin, Händel, Scarlatti och Telemann), samlingsutgåvor ("Das Chorwerk", "Das Musikwerk" m.fl.), äldre svenska musikalier (Lindblad och Geijer), fickpartitur (där samtliga Haydns stråkkvartetter återfinns), samt nyare musikalier med anteckningar av Ingmar Bengtsson. Centralantikariatet inköpte en smärre del tryckta noter, däribland Berwalds Samlade Verk och kompositioner av andra svenska 1800-talstonsättare.

Intressantast är de musikalier i SMF, i vilka Ingmar Bengtsson gjort anteckningar. Där finns t.ex. ett fullklottrat exemplar av Bachs Matteuspassion, ett verk som han bar med sig i sitt hjärta ända från 8–9 års ålder, då han medverkade i inledningskören i Engelbrektskyrkan. I andra noter kan man följa honom som utövande musiker: han skrev in när och var han framförde verken offentligt. Så vittnar hans exemplar av Mozarts pianokonsert nr 17 om att han spelade det verket 1953 i Örebro och Norrköping, för övrigt några av hans allra sista framträdanden som pianist.

Arkivalierna – 285 kapslar – är indelade i åtta huvudgrupper:

- I.** Ingmar Bengtssons studier samt verksamhet som musiker, radioman, folkbildare, skribent, recensent och organisatör/administratör
- II.** Roman-forskningen (som löper ända fram t.o.m. "1751 års män")
- III.** Korrespondensen, indelad i brev från resp. till Ingmar Bengtsson
- IV.** Gärningen som lärare/professor i musikvetenskap vid Uppsala universitet
- V.** Material om kongresser/symposier
- VI.** Handboken "Musikvetenskap. En översikt" och omarbetningen/översättningen av den
- VII.** Tiden som professor emeritus (förutom arbetet med handboken)
- VIII.** Diverse kartotek och bandinspelningar

Avdelning I: Ingmar Bengtsson var på 1940-talet en synnerligen aktiv person inom svenskt musikliv. Hans karriär som pianist och cembalist i konsertsalar och radio är dokumenterad medelst program och recensioner. Han var en högt skattad föredragshållare runt om i landet (de flesta av föredragen är bevarade) och han invigde och utbildade lyssnare i klassisk musik via sina mäktiga populära radioserier. Under mer än 15 år var han skarpörad och saklig musikrecensent i Svenska Dagbladet – samtliga

dessa recensioner är prydligt uppklistrade i kronologisk ordning på lösblad. Material om 1947 års musikutredning, Stockholms Musikbildningskommitté, Collegium Musicum, "Musikvärlden", Fylkingen och Svenska Samfundet för Musikforskning vittnar om honom som en mycket drivande organisatör/administratör. Av den briljante skribenten Ingmar Bengtsson finns horder av manus och korrektur till böcker, tidskrifts- och lexikonartiklar. Avdelningen inleds med bevarat material från den brådmogne Ingmars skol- och högskoletid (uppsatser, betyg, anteckningar från föreläsningar). Redan i mycket unga år avslöjade eleven Ingmar sin stora fallenhet för systematisering och klassificering. Från hans musikstudier finns egna kompositioner, de tidigaste från knappt 10 års ålder.

Avdelning II (52 kaplar) ger en mycket utförlig bild av Roman-forskningen. Den inleddes i slutet av 1940-talet och resulterade bl.a. i den imponerande doktorsavhandlingen "J.H. Roman och hans instrumentalmusik. Käll- och stilkritiska studier", 1955. Vidare tre uppsatser om Per Brant, 1963–1966, "Mr. Roman's Spuriousity Shop", 1976 och en preliminär katalog över Romans vokalmusik, 1972. Bland detta rika forskningsmaterial kan man också följa Ingmar Bengtssons och skriftexperten Ruben Danielsons "grafografiska" undersökning av källorna i SMB:s (f.d. MAB:s) Roman-samling. Detta fascinerande arbete bröt verkligen ny mark. Det redovisas i boken "Handstilar och notpikturer i Kungl. Musikaliska akademiens Roman-samling", 1955, och fullföljdes även beträffande vokalmusiken. Britta Bengtsson visade sig ha verklig näsa för arkivforskning och blev sin mans medhjälpare bl.a. i det omfattande arbetet med "1751 års män" om Frihetstidens utövande musiker och amatörer i Stockholm. Volymen utgavs av Britta Bengtsson ensam 2001.

Avdelning III: Korrespondensen (1942–1989 i 24 kaplar) omfattar 2118 brev i 7 kaplar från Ingmar Bengtsson och 3806 i 17 kaplar adresserade till honom. Samtliga dessa brev är särförtecknade i bokstavsordning, se länk. I de fall då fler än en adressat förekommer är breven satta på den första. Bland arkivalierna finns dessutom några hundra brev som Ingmar Bengtsson inte sparade separat. Dessa ligger bland de dokument som de anknyter till. På etiketten till sådana kaplar är alltid noterat att de även innehåller korrespondens.

I denna brevsamling passerar de personer som skapade andra hälften av 1900-talets svenska musikhistoria revy: musikkforskare, tonsättare, musiker, kritiker, elever, administratörer etc. Ingmar Bengtsson hade ett enormt kontaktnät och fungerade som ett slags musikaliskt orakel, till vilket musikfolk vände sig för att få råd, omdömen och tjänster utförda. Även allmänheten fattade gärna pennan och skrev till honom – han var ju allom bekant genom radion. Hans kontakter med utländska musikkforskare (skandinaviska, tyska, engelska, amerikanska ...) var även de mycket omfattande livet igenom.

Brevväxlingen med Carl-Allan Moberg intar en särställning i denna korrespondens. Ingmar Bengtsson själv ansåg att många av Mobergs varma och levande brev var unika dokument. 105 stycken skrev Moberg till Ingmar Bengtsson och denne genmålde med 62. I breven avhandlas såväl problem och glädjeämnen vid institutionen som djupt personliga frågor. För Ingmar Bengtsson var Moberg en vördad lärare och ett faderssubstitut. För Moberg var Ingmar den mycket käre eleven med de stora utförsgåvorna. *Han* som skulle axla ansvaret för ämnet musikvetenskap och utveckla det vidare.

Ändå var det inte Carl-Allan Moberg som bland kolleger stod Ingmar Bengtsson närmast, det var Bo Wallner. Brevväxlingen med honom omfattar 94 brev, 71 från Wallner och 23 från Bengtsson (för att spara tid besvarade denne ofta sina brev per telefon). Deras epistlar vittnar om förtrolig vänskap, men rymmer också mycken klagan över pressade arbetsförhållanden och stolliga myndighetsbeslut. Andra svenska musikkforskare som flitigt växlade brev med Ingmar Bengtsson var Bo Alphonse, Bengt Edlund, Hans Eppstein, Axel Helmer, Erik Kjellberg, Jan Ling och Anders Lönn.

Ingmar Bengtsson var, åtminstone i yngre år, starkt engagerad i samtida musik. Att tonsättarbrev är många är därför inte att förvånas över. Claude Loyola Allgén, Sven-Erik Bäck, Ingolf Dahl, Luigi Dallapiccola, Bengt Hambraeus, Edvin Kallstenius, György Ligeti, Bo Nilsson, Gösta Nystroem och Per Nørgaard är bara några av namnen. Bland musiker och sångerskor figurerar Gurli Lemon-Bernhard, Per-Olof Johnson, Hans Leygraf, Jaap Schröder, Liselotte Selbiger, Maria Spilga och August Wenziger.

Avdelning IV: Ingmar Bengtssons Uppsala-tid som inspirerande och ständigt infallsrik pedagog sträckte sig alltså över 38 år. Mellan 1961 och 1976 var han dessutom Sveriges ende ämnesföreträdare på lärostolsnivå. Från denna tid finns mängder av dokument bevarade i 85 kapslar: undervisnings- och forskningsmaterial, uppgifter om eleverna (speciellt doktoranderna), div. utlåtanden, intyg, uppsatser, avhandlingar, utkast till en allmän och en svensk musikhistoria m.m., m.m. Från 1958 till sin pensionering bedrev Ingmar Bengtsson empirisk rytmforskning vid institutionen, ofta i samarbete med psykologen Alf Gabrielsson. Material därifrån (i två rågade flyttkartonger) har på grund av platsbrist donerats till Carolina Rediviva i Uppsala. En smärre del av rytmforskningsmaterialet hade Alf Gabrielsson redan tidigare deponerat på Institutionen för psykologi vid Uppsala universitet.

Avdelning V upptar material i 14 kapslar (1946–1989) om kongresser och symposier i Sverige och utlandet. Vid samtliga dessa deltog Ingmar Bengtsson, ofta som sektionsordförande.

Avdelning VI: Förarbetet med handboken ”Musikvetenskap. En översikt”, 1973, ryms i tre kapslar, medan omarbetningen till en planerad amerikansk utgåva på Pendragon Press i New York upptar inte mindre än 19! Vid Ingmar Bengtssons bortgång var denna djupgående revidering (till 80% en ny bok) i stort sett avslutad och översättningen till engelska i det närmaste färdig – ändå stupade allt på mållinjen och publiceringen blev inte av. I utlandet var det många som såg fram emot den engelska versionen och Ingmar Bengtsson själv var de första åren entusiastisk över att boken skulle ut på den internationella marknaden. Arbetet drog dock ut på tiden så mycket att det alltmer blev till en kvarnsten runt hans hals.

Avdelning VII: Tiden som professor emeritus, eller ”fortunatus” som han själv sade, upptogs också av det stort upplagda – men även det strandade – projektet ”Music in the Life of Man. A World History of Music”. Där fungerade han först (redan 1984) som en av de tre koordinatörerna för Europa och därefter som ”hederskoordinator”. Under sin sista tid var Ingmar Bengtsson även sysselsatt med ”Musiken i Sverige”, den långa artikeln ”Musikanalys och den uttrycksbärande rörelsen” för en dansk musikpedagogisk tidskrift och symposiet ”Wordless Communication” i oktober 1989 på Vitterhetsakademien. Allt detta givetvis dokumenterat.

Avdelning VIII upptar diverse kartotek över litteratur, notutgåvor, svenska musikdramatiska verk, kodade incipits och egen produktion – dessutom bandinspelningar på rullar och mikrofilmnotmaterial.

Hela förteckningen över arkivalierna finns på länk.

Allt vad Ingmar Bengtsson hade av elektroniskt material är samlat på en CD.

Material ur Ingmar Bengtssons arkiv som överförts till andra instanser:

Papper rörande

Berwald-kommittén är överförda till Berwald-kommitténs arkiv

CAM-fonden och **Monumenta Musicae Svecicae** är överförda till Musikaliska Akademien
rytmforskning är överförda till Carolina Rediviva i Uppsala (en smärre del redan tidigare till
Institutionen för psykologi vid Uppsala universitet)

SMA (inkl. **AIBM**, **RISM** och **RILM**) är överförda till SMA

Dokument av privat natur är återbördade till Britta Bengtsson. Moderna musikalier utan noteringar av
Ingmar Bengtsson är skänkta till Cantus Durus, Mariestad, Enhörningen, Lidingö, och Lilla
Akademien, Stockholm.

Ingmar Bengtssons arkiv i SMF är nu tillgängligt för forskning. Telefonnummer dit är 08-661 71 71
och mail-adressen är smf@nydahllcoll.se

Bonnie Lomnäs